

УДК 336.14:352(477)

<https://doi.org/10.32342/3041-2137-2026-1-64-7>

С.В. Юшко,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів Харківського національного економічного університету імені
Семена Кузнеця, м. Харків (Україна)
<https://orcid.org/0000-0001-6323-7687>

МІЖБЮДЖЕТНІ ТРАНСФЕРТИ В СИСТЕМІ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ: ДОСВІД УКРАЇНИ

У статті досліджено місце міжбюджетних трансфертів у формуванні доходів місцевих бюджетів України за період 2001-2023 рр. Продемонстровано відмінності у наповненні доходів окремих бюджетів, бюджетів різних груп та бюджетів територіальних громад за регіонами України коштом міжбюджетних трансфертів. Зафіксовано зміну підходів до організації міжбюджетних трансфертів в Україні: від надання з державного бюджету трансфертів обмеженому колу бюджетів-отримувачів коштів (до 2002 р.) до охоплення прямими відносинами з головним бюджетом країни усіх місцевих скарбниць (з 2021 р.). Продемонстровано та пояснено причини змін у первинному розподілі трансфертів з державного бюджету між групами місцевих бюджетів. Відзначена роль обласних бюджетів у виконанні ролі розподільних пунктів, через які трансферти з державного бюджету доходять бюджетів нижчих рівнів. Підкреслена важливість коректного розрахунку доходів бюджетів, абсолютних та відносних показників міжбюджетних трансфертів щодо бюджетів, які задіяні у транзиті коштів, з метою недопущення викривлення реального стану виконання бюджетів. Окреслені зміни у складі та структурі міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів, які відбулися після 2002 р., та надане пояснення таким змінам. Встановлено найбільш значущі трансферти дохідної частини бюджетів різних груп. Підсумовано, що в Україні і надалі лишається низка нерозв'язаних проблем у частині використання міжбюджетних трансфертів, а їх вирішення має відбуватися у напрямках пошуку та обґрунтування шляхів подальшого удосконалення системи горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів, посилення прозорості при наданні трансфертів через ширше застосування формульних розрахунків на основі зрозумілих та однозначних критеріїв розподілу коштів, поступової відмови від трансфертів, що призначаються у ручному режимі.

Ключові слова: місцеві бюджети, міжбюджетні трансферти, міжбюджетні відносини, дотація вирівнювання, базова дотація, податкоспроможність бюджетів

JEL classification: H61, H72

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Наповнення доходами місцевих бюджетів – питання, від належного вирішення якого залежить стан розвитку окремих територій та цілих регіонів країни. Особливе місце у системі доходів місцевих бюджетів посідають міжбюджетні трансферти. Забезпечення місцевих скарбниць коштами, необхідними

для виконання органами влади покладених на них повноважень, ліквідація надмірних розривів у дохідній спроможності бюджетів, обґрунтування шляхів підвищення їх податкоспроможності, – окреслені проблеми, що від початку розбудови бюджетної системи незалежної України стояли на порядку денному, набувають ще більшої актуальності в умовах децентралізаційних процесів, що тривають в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, і на які спирається автор. Питання організації міжбюджетних відносин, фінансового вирівнювання, зміцнення фінансової бази та посилення податкоспроможності місцевих бюджетів перебувають у колі наукових інтересів багатьох дослідників. Так, Польова О. досліджувала теоретичні та практичні аспекти міжбюджетних відносин, аналізувала проблеми розподілу міжбюджетних трансфертів в Україні [1], Бак Н. вивчала змістовні характеристики міжбюджетних трансфертів як інструменту інвестиційного розвитку територіальних громад та з'ясувала перспективи застосування інвестиційних трансфертів в Україні [2], Сторонянська І., Бенюк Л., Мединська Т. проводили оцінювання наявних проблем системи фінансового вирівнювання в Україні та шукали шляхи їх вирішення [3], Агафошина М. здійснювала вивчення європейського досвіду упорядкування міжбюджетних відносин та обґрунтовувала можливості його імплементації в Україні [4], Возняк Г., Патицька Х. [5] досліджували питання особливостей розподілу міжбюджетних трансфертів в умовах повномасштабної війни в Україні, Гавкалова Н., Акімова Л., Зілінська А., Лукашев С., Аведян Л., Акімов О. вивчали питання формування фінансових ресурсів територіальних громад, досліджували чинники забезпечення їх спроможності [6].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Не зважаючи на вагомий розробки учених у вивченні проблем, пов'язаних з організацією міжбюджетних відносин, подальші дослідження у даному напрямку не втрачають своєї актуальності у зв'язку з постійними змінами, які вносяться до бюджетно-податкового законодавства, через децентралізаційні процеси, які тривають в Україні, а також у зв'язку з необхідністю подальшого удосконалення чинної системи розподілу обмежених бюджетних ресурсів. Оцінювання змін, які

відбулися у використанні міжбюджетних трансфертів за період 2001-2023 рр., їх місця у системі доходів місцевих бюджетів, чому, власне, присвячена дана стаття, є передумовою для подальшого коригування чинної системи міжбюджетних відносин в Україні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Завданнями статті є визначення місця та ролі міжбюджетних трансфертів у формуванні доходів місцевих бюджетів за період дослідження, що охоплює 2001-2023 рр., вивчення змін в організації міжбюджетних відносин в умовах реалізації реформи децентралізації в Україні, ретроспективний аналіз та обґрунтування актуального складу та структури міжбюджетних трансфертів дохідної частини місцевих бюджетів за їх групами.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У формуванні дохідної частини місцевих бюджетів України важливу роль відіграють міжбюджетні трансферти – кошти, що на безповоротній основі передаються з інших бюджетів. Підтвердженням даної думки є показники, наведені у табл. 1.

Дослідження охоплює період 2001 р. (рік набуття чинності першою редакцією Бюджетного кодексу України) – 2023 р. (повний останній на момент дослідження бюджетний рік). Дані, наведені у табл. 1, демонструють зростання ролі міжбюджетних трансфертів у наповненні місцевих бюджетів з 29,1 % у 2001 р. до 59,1 % у 2015 р. з подальшим скороченням зазначеної частки до рівня 24,6 та 27,2 % за підсумками 2022-2023 рр., відповідно. Фактично поточна значущість трансфертів відповідає рівневі їхньої значущості двадцятирічної давності.

Слід зауважити також, що подані загалом по системі місцевих бюджетів показники логічно дають уявлення лише про суми трансфертів, що надійшли з державного бюджету, лишаючи поза увагою трансферти, що надходять з інших місцевих бюджетів. Для визначення ролі

Таблиця 1

Міжбюджетні трансферти у доходах місцевих бюджетів

Рік	Доходи всього, млрд грн	у т.ч. міжбюджетні трансферти, млрд грн	Частка міжбюджетних трансфертів у доходах бюджетів, %
2001 р.	24,9	7,2	29,1
2002 р.	28,2	8,8	31,2
2003 р.	34,3	11,7	34,2
2004 р.	39,6	16,8	42,5
2005 р.	53,7	23,3	43,5
2006 р.	74,0	34,1	46,1
2007 р.	103,0	44,7	43,4
2008 р.	133,0	59,1	44,5
2009 р.	133,2	62,2	46,7
2010 р.	158,3	77,8	49,1
2011 р.	181,5	94,9	52,3
2012 р.	225,3	124,5	55,2
2013 р.	221,0	115,8	52,4
2014 р.	231,7	130,6	56,4
2015 р.	294,5	174,0	59,1
2016 р.	366,1	195,4	53,4
2017 р.	502,1	272,6	54,3
2018 р.	562,4	298,9	53,2
2019 р.	560,5	260,3	46,4
2020 р.	471,5	160,2	34,0
2021 р.	580,7	202,7	34,9
2022 р.	555,1	136,8	24,6
2023 р.	652,6	177,4	27,2

Джерело: розраховано автором за даними [7, 8]

трансфертів, які надходять до місцевих скарбниць не лише з державного, а й з інших місцевих бюджетів, у формуванні доходів місцевих бюджетів слід деталізувати дослідження: вивчити стан справ по групах бюджетів у рамках бюджетної системи України та по окремих місцевих бюджетах. Звернемося до даних у табл. 2.

Показники, наведені у табл. 2, охоплюють період з 2018 р., відколи завдяки запуску платформи Open Budget інформація про стан виконання кожного з бюджетів в рамках бюджетної системи України стає загальнодоступною. Дані табл. 2 демонструють, що найвагомішою є роль міжбюджетних трансфертів у формуванні доходів обласних та районних бюджетів. Водночас для обласних бюджетів характерне поступове

скорочення даного показника (з 81,2 % у 2018 р. до 44,8 % у 2023 р.), а для районних бюджетів – його подальше (починаючи з 2020 р.) зростання. Важливим є місце отриманих з інших бюджетів коштів і у наповненні бюджетів територіальних громад: не зважаючи на наявні коливання, у кожному з років дослідження мінімальне усереднене значення частки трансфертів в доходах міських, селищних та сільських громад є не нижчим, аніж 21,7, 27,7 та 20,7 % відповідно. Зростання незалежності від держави характерне для столичного бюджету: частка міжбюджетних трансфертів у його доходах скоротилася з 26,9 % у 2018 р. до 10,6 % у 2023 р.

Зауважимо, що за усередненим показником частки трансфертів у дохідній частині бюджетів приховані суттєві варіації. Продемонструємо їх на

Таблиця 2

Частка міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів, %

Бюджети	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Обласні	81,2	77,3	58,3	58,6	34,6	44,8
Районні	82,7	78,1	63,1	75,0	81,5	91,2
Міст обласного значення та об'єднаних територіальних громад (з 2021 р. – міських територіальних громад)	47,4	39,2	28,6	30,7	21,7	24,1
Міст районного значення	29,5	30,0	27,8	–	–	–
Селищні (з 2021 р. – селищних територіальних громад)	28,2	27,7	30,5	44,6	39,2	40,0
Сільські (з 2021 р. – сільських територіальних громад)	23,8	22,9	20,7	44,0	39,0	39,4
м. Києва	26,9	22,0	14,8	14,3	10,4	10,6

Джерело: розраховано автором за даними [8]

прикладі останнього трирічного (2021-2023 рр.) періоду для найчисельнішої групи місцевих бюджетів – бюджетів територіальних громад (рис. 1).

Як видно з рис. 1, не зважаючи на те, що найбільшою у вибірці є група бюджетів з часткою міжбюджетних трансфертів у дохідній частині на рівні

від 30 до 50 %, для цілої низки бюджетів значення даного показника є як суттєво нижчим, так і значно вищим.

У ході дослідження виявлено також вагомні різниці у значущості трансфертів при формуванні дохідної частини бюджетів територіальних громад за регіонами країнами (табл. 3).

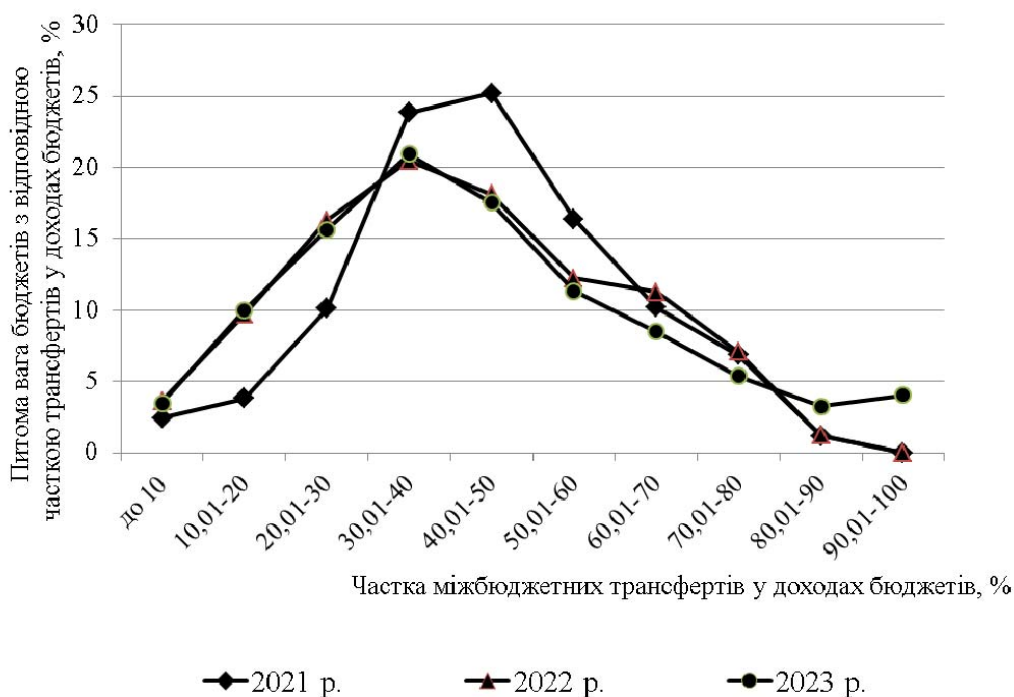

Рис. 1. Розподіл бюджетів територіальних громад за часткою міжбюджетних трансфертів у доходах бюджетів

Джерело: розраховано автором за даними [8]

**Рейтинг областей України за зростанням частки
міжбюджетних трансфертів у доходах бюджетів територіальних громад
(усереднені показники за 2021 – 2023 рр.)**

Порядковий номер області у рейтингу	Область	Значення частки міжбюджетних трансфертів у доходах бюджетів територіальних громад		Коефіцієнт варіації, обчислений відносно середнього показника по	
		середня величина	медіана	області	країні
1	Дніпропетровська	21,4	35,6	0,80	0,40
2	Полтавська	22,4	27,0	0,48	0,33
3	Київська	25,6	26,8	0,41	0,33
4	Львівська	26,3	42,9	0,86	0,67
5	Черкаська	26,6	33,2	0,42	0,31
6	Чернігівська	26,6	33,1	0,45	0,35
7	Харківська	26,6	43,9	0,78	0,60
8	Одеська	26,7	42,4	0,75	0,59
9	Сумська	27,2	32,1	0,43	0,35
10	Миколаївська	28,1	42,9	0,64	0,55
11	Вінницька	28,4	38,1	0,53	0,47
12	Кіровоградська	28,8	32,1	0,25	0,23
13	Житомирська	29,1	40,3	0,57	0,54
14	Хмельницька	30,2	39,4	0,51	0,51
15	Запорізька	32,2	61,3	0,88	1,01
16	Донецька	36,6	34,1	0,72	0,86
17	Тернопільська	38,0	46,5	0,43	0,72
18	Волинська	38,3	55,7	0,56	0,92
19	Рівненська	39,7	53,0	0,50	0,89
20	Івано-Франківська	40,1	60,7	0,59	1,04
21	Чернівецька	42,0	63,4	0,55	1,11
22	Закарпатська	43,6	62,6	0,53	1,09
23	Херсонська	51,4	62,1	0,28	1,10
24	Луганська	52,3	57,0	0,59	1,07
	Україна в середньому	30,1	41,3	×	×

Джерело: розраховано автором за даними [8]

Дані табл. 3 демонструють, що найменш залежними від міжбюджетних трансфертів протягом 2021-2023 рр. є бюджети територіальних громад Дніпропетровської, Полтавської та Київської областей (середня частка трансфертів у доходах бюджетів таких громад перебуває у діапазоні від 21,4 до 25,6 %), а найбільш залежними – бюджети територіальних громад Закарпатської, Херсонської та Луганської областей (середня частка трансфертів у доходах бюджетів таких громад перебуває у

діапазоні від 43,6 до 52,3 %). Розраховані значення медіани та коефіцієнтів варіації дають змогу додатково наголосити на наявності суттєвих відхилень фактичних значень частки міжбюджетних трансфертів у доходах бюджетів територіальних громад від її усереднених за областями чи загалом по країні значень. Наприклад, найбільш суттєве відхилення медіани від середнього значення частки міжбюджетних трансфертів у доходах бюджетів територіальних громад характерне для бюджетів Запорізької

області: за середнього значення згаданого показника на рівні 32,2 %, медіанне значення показника (61,3 %) свідчить про те, що половина бюджетів територіальних громад характеризується часткою трансфертів на суттєво вищому рівні – у межах зазначених 61,3 %, у той час, як друга половина бюджетів – ще більшим значенням (понад 61,3 %). Розраховані коефіцієнти варіації доповнюють дану картину: при порівнянні часток трансфертів бюджетів громад з їх середніми значеннями по відповідній області мінімальне відхилення частки міжбюджетних трансфертів у доходах бюджетів від їх середньої величини становить 25 %, а максимальне – 88 %. Ще ширший діапазон відхилень (23 – 110 %) має місце при порівнянні часток трансфертів бюджетів громад з їх середнім значенням по країні в цілому.

Аналізуючи дані табл. 3, слід наголосити також на тому, що виконання бюджетів 2022 та 2023 рр. здійснювалося в умовах воєнного стану. Окупація частини території країни, порушення нормальних умов діяльності суб'єктів бізнесу, запровадження державою окремих пільг з оподаткування з метою підтримки платників податків негативно позначилися на надходженнях до місцевих бюджетів. Для п'яти областей України доходи зведених бюджетів у 2022 р. (без урахування міжбюджетних трансфертів) були меншими за аналогічні доходи довоєнного (2021 р.). Порівняння

бюджетних доходів за бюджетами таких областей у 2022 та 2023 рр. порівняно з 2021 р. подамо у табл. 4.

Як можна побачити з табл. 4, найменше доходів з переліку представлених бюджетів у воєнні 2022-2023 рр. втрачено зведеним бюджетом Харківської області (доходи 2022 р. є нижчими за доходи 2021 р. на 10,8 %, а в 2023 р. зафіксоване їх незначне зростання, щоправда з урахуванням впливу цінового чинника), найбільше – зведеними бюджетами Луганської та Херсонської областей, які в 2022 р. отримали лише 68,6 та 54,8 % від рівня 2021 р., а в 2023 р. – ще менше. При цьому зменшення основних (не трансфертних) доходів для бюджетів Луганської та Херсонської областей відбувалося суттєво швидше за скорочення сум спрямованих з державної скарбниці до бюджетів таких областей трансфертів. Зазначені обставини обумовили зростання частки трансфертів у доходах бюджетів таких областей та визначили їх останні позиції у рейтингу за даним показником (табл. 3).

Як зазначено вище, чинним законодавством передбачені трансферти, що надходять до місцевих бюджетів з державного бюджету України, та трансферти, що передаються між окремими місцевими бюджетами.

Дані табл. 5 дозволяють отримати наочне уявлення про значущість міжбюджетних трансфертів, які надходять до місцевих бюджетів з державного бюджету.

Таблиця 4

Зміна доходів зведених бюджетів окремих областей України в умовах воєнного стану

Зведені бюджети областей	Доходи бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів)		Усереднений темп росту (зниження) величини міжбюджетних трансфертів, % від темпу росту (зниження) величини доходів бюджету 2022-2023 р. відносно 2021 р.
	2022 р., % від 2021 р.	2023 р., % від 2021 р.	
Харківської	89,2	102,4	38,6
Донецької	81,8	70,0	54,2
Запорізької	81,6	80,2	112,6
Луганської	68,6	28,9	160,7
Херсонської	54,8	45,7	264,9

Джерело: розраховано автором за даними [8]

Таблиця 5

Частка міжбюджетних трансфертів з державного бюджету у загальній сумі міжбюджетних трансфертів дохідної частини місцевих бюджетів, %

Бюджети	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Обласні	99,1	99,1	98,0	97,6	91,9	88,5
Районні	31,7	38,2	75,0	3,2	23,7	12,9
Міст обласного значення та об'єднаних територіальних громад (з 2021 р. – міських територіальних громад)	47,9	59,5	82,3	77,0	91,9	86,6
Міст районного значення (з 2021 р. – міських територіальних громад)	0,0	0,0	0,0	–	–	–
Селищні (з 2021 р. – селищних територіальних громад)	0,0	0,0	0,0	88,2	92,2	90,8
Сільські (з 2021 р. – сільських територіальних громад)	0,0	0,0	0,0	89,5	93,7	90,3
м. Києва	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: розраховано автором за даними [8]

Дані табл. 5 свідчать про переважне зростання у динаміці частки міжбюджетних трансфертів, які надаються місцевим бюджетам безпосередньо та напряду з державного бюджету. Для усіх груп бюджетів, окрім бюджетів районів, за підсумками останніх двох років (2022 – 2023) частка міжбюджетних трансфертів, що надходять з державного бюджету, є визначальною і становить не менше 86,6 %. Тільки районні бюджети переважну суму коштів у формі міжбюджетних трансфертів отримують з інших місцевих бюджетів.

Дамо детальніше пояснення зазначених тенденцій. Відзначимо, що до 2001 р. включно трансферти у державному бюджеті переважно планувалися та надавалися обмеженій групі бюджетів – бюджетам областей, АР Крим, міст Києва та Севастополя. З 2002 р. унаслідок запровадженої бюджетної реформи, наміри якої знайшли відображення в ухваленому Бюджетному кодексі України, перелік місцевих бюджетів, до яких з державного бюджету почали напряду зараховуватися кошти, було розширено. До такого переліку, окрім названих вище бюджетів, потрапили бюджети міст обласного та АР Крим значення, а також бюджети районів в областях. Такі прямі транші з центрального бюджету країни

стосувалися, однак, не усіх міжбюджетних трансфертів а лише їх частини, у першу чергу, дотації вирівнювання – трансферту, покликаного урівноважити рівень податкоспроможності місцевих бюджетів: підтримати недостатньо фінансово забезпечені території та вилучити «надлишок» у суттєво спроможніших. При цьому ураховуючи вагомість частки дотації вирівнювання у загальній сумі трансфертів, що надходила до місцевих бюджетів, значущість прямих відносин окреслених груп бюджетів з державним бюджетом виявляється відчутною. Зауважимо, що внесеними змінами до законодавства на прямі відносини з державою з 2002 р. було переведено найбільші (за обсягами зосереджених у них коштів) бюджети, хоча у кількісному вимірі частка таких бюджетів у складі бюджетної системи України лишилася більш, аніж скромною, не досягши й шести відсотків.

Подальше переведення усіх місцевих бюджетів на прямі відносини з державним бюджетом відбувається у ході розпочатої реформи децентралізації в Україні. Новоутворювані об'єднані територіальні громади автоматично потрапляють до переліку тих, що отримують основні трансферти напряду з державного бюджету. Найбільш вагомі у переліку

таких трансфертів: базова/реверсна дотація, що надається відповідному місцевому бюджету/вилучається з відповідного місцевого бюджету у ході проведення фінансового вирівнювання податкоспроможності територій; освітня субвенція, медична субвенція. В 2018 р. прямі відносини з державним бюджетом мають уже 14,3 % усіх місцевих бюджетів, у 2020 р. – 17,7%, а з 2021 р. де-юре в Україні не лишається бюджетів (логічно окрім бюджетів районів у містах), для яких зазначений прямий канал руху коштів є недоступним [8].

Важливо також розглянути структурний розподіл міжбюджетних трансфертів, що надходять з державного бюджету, між бюджетами-отримувачами коштів (табл. 6).

Дані табл. 6 демонструють зміну, яка відбулася у розподілі міжбюджетних трансфертів: якщо в 2018 р. 62,6 % усіх трансфертів з державного бюджету спрямовувалося до обласних бюджетів за суттєво меншої частки трансфертів, що надходили до бюджетів територіальних громад (23,4 % з урахуванням надходжень до бюджету м. Києва) та районних бюджетів (14,1 %), то протягом наступних років тенденція змінюється: за підсумками 2023 р. лівова частка трансфертів з державного бюджету була надана саме бюджетам територіальних громад (73,2 % з урахуванням надходжень до бюджету м. Києва), обласні бюджети одержали 26,7 % від загальної суми надходжень, а бюджети районів – лише 0,1 %.

Ситуація, змальована у табл. 6, обумовлена тим, що до запровадження реформи децентралізації в Україні обласні бюджети виступали своєрідним розподільним пунктом, через який трансферти з державного бюджету доходили й бюджетів нижчих рівнів. Важливо, однак, розуміти, що не зважаючи на такий порядок розподілу коштів, першоджерелом вагової частини ресурсів, які в подальшому перерозподілялися у формі міжбюджетних трансфертів між місцевими бюджетами, були кошти державного бюджету. Та й загалом, надання трансфертів з одних місцевих бюджетів до інших (не обов'язково від бюджетів вищого рівня до бюджетів нижчого рівня) у значній кількості випадків могло відбуватися саме за рахунок попередньо закладених на ці цілі трансфертів у головному кошторисі країни. На підтвердження даної думки наведемо приклад: за результатами аналізу показників [8], нами було з'ясовано, що, джерелом 88,9 та 84,1 % надходжень місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів у формі міжбюджетних трансфертів за 2018 та 2019 рр. відповідно були саме кошти державного бюджету України. Зазначений висновок безпосередньо витікає з назви самих трансфертів, які прямували до місцевого бюджету: «дотація (субвенція) з місцевого бюджету ... за рахунок відповідної дотації (субвенції) з державного бюджету».

В умовах переведення місцевих бюджетів на прямі трансферти з

Таблиця 6

Первинний розподіл трансфертів з державного бюджету між групами бюджетів, %

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Міжбюджетні трансферти у видатковій частині державного бюджету – млрд грн	298,9	260,3	160,2	202,7	136,8	177,4
з них (% до підсумку) спрямовано до:						
бюджетів областей	62,6	56,8	37,7	39,6	22,3	26,7
бюджетів районів	14,1	15,4	23,5	0,0	0,1	0,1
бюджетів територіальних громад, крім м. Києва	18,2	22,6	33,5	55,4	72,4	68,4
бюджету м. Києва	5,2	5,3	5,4	5,0	5,2	4,8

Джерело: розраховано автором за даними [8]

державного бюджету, частка коштів, що прямує до обласних бюджетів з центрального бюджету, як видно з табл. 6, логічно скорочується. Разом з тим й на сьогодні ряд трансфертів, призначених для інших бюджетів, передусім базових (територіальних громад) бюджетів надходять до одержувачів саме через обласні бюджети. Мовою цифр 81,9, 60,9 та 70,2 % трансфертів, які спрямовуються з обласних бюджетів до інших місцевих бюджетів у 2021 – 2023 рр. фінансуються саме коштом державного бюджету [8].

І також варто пояснити скорочення частки міжбюджетних трансфертів з державного бюджету у доходах районних бюджетів: до запровадження реформи децентралізації низка, якщо не більшість питань місцевого (міст районного значення, селищ та сіл) значення фінансувалися саме коштом районних бюджетів. Бюджетний кодекс, відповідно, визначав необхідні для цього джерела доходів, у т.ч. у формі міжбюджетних трансфертів. З 2021 р. рівень району де-факто уже не існує. Доходи районних бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) в останній перехідний у рамках реформи децентралізації рік (2020 р.), який також припав на останній перед впровадженням адміністративної

(укрупнення районів) реформи в Україні рік, становили 29,4 млрд грн, а вже за підсумками 2021 р. сягнули незначних 104,5 млн грн [8]. Основним джерелом доходів районних бюджетів сьогодні є міжбюджетні трансферти, щоправда отримані уже переважно з інших місцевих бюджетів. Як продемонстровано у табл. 2, середнє значення частки міжбюджетних трансфертів у доходах районних бюджетів за 2023 р. становить 91,2 %.

Рух трансфертів між місцевими бюджетами покажемо у табл. 7.

Дані табл. 7 демонструють скорочення в динаміці обсягів трансфертів, що перерозподіляються між місцевими бюджетами: якщо в 2018 р. обсяг таких трансфертів сягнув 173,5 млрд грн, то за підсумками 2023 р. – лише 23,8 млрд грн.: скорочення у 7,3 рази навіть без урахування інфляційного чинника. В 2018 р. понад 80 % міжбюджетних трансфертів місцеві бюджети отримали саме від обласних бюджетів. Основні отримувачі таких коштів: бюджети територіальних громад та районів у містах, а також районні бюджети. В 2023 р. роль обласних бюджетів у формуванні коштів інших місцевих бюджетів скоротилася до 62,4 %. Одночасно 25,8 % коштів, що загалом надійшли до місцевих бюджетів з

Таблиця 7

Трансферти, що перерозподіляються між окремими групами місцевих бюджетів, млн грн

Бюджети (групи бюджетів)	2018 р.		2023 р.	
	Трансферти у доходах місцевих бюджетів як надходження з інших місцевих бюджетів	Трансферти у видатках місцевих бюджетів як спрямування коштів до інших місцевих бюджетів	Трансферти у доходах місцевих бюджетів як надходження з інших місцевих бюджетів	Трансферти у видатках місцевих бюджетів як спрямування коштів до інших місцевих бюджетів
Бюджет м. Києва	0,0	13,5	0,0	10,0
Бюджети областей	1 786,4	139 592,6	6 148,3	14 870,8
Бюджети районів	90 495,4	9 070,4	997,8	9,3
Бюджети територіальних громад та районів у містах	81 241,0	24 846,4	16 668,9	8 925,0
Разом	173 522,8	173 522,8	23 815,1	23 815,1

Джерело: розраховано автором за даними [8]

інших місцевих бюджетів, отримали саме обласні бюджети.

У контексті дослідження варто звернути увагу на той факт, що унаслідок особливостей чинної системи розподілу коштів державного бюджету між місцевими бюджетами, за якої окремі бюджети (здебільшого обласні) виступають у ролі розподільного пункту, через який забезпечується транзит коштів до інших бюджетів, має місце штучне зростання дохідної частини а також частки міжбюджетних трансфертів у дохідній частині перших. Для кращого усвідомлення ситуації звернемося до даних табл. 8, де подано показники обласного бюджету Дніпропетровської області за 2015-2023 рр.

Зауважимо, що бюджет Дніпропетровської області взятий у якості прикладу через те, що сайт Дніпропетровської обласної ради – один з небагатьох в Україні, де забезпечений доступ до бюджетних показників за період часу, який цікавить нас у рамках даного

дослідження (з 2015 р.). Як свідчать дані табл. 8, міжбюджетні трансферти, які транзитом проходять через бюджет області, суттєво збільшують дохідну частину даного бюджету, хоча по суті мають опосередковане до неї відношення. Найбільший вплив спостерігається до 2020 р. включно, надалі він стає суттєво меншим, що пов'язано, як зазначалося вище, з переходом переважно до прямих відносин між державою та місцевими радами. Важливо те, що без зазначених уточнень у дослідника бюджетної проблематики може виникнути хибне уявлення про рівень залежності конкретного бюджету від надходжень з державного бюджету, у т.ч. існує ризик некоректного розрахунку та подальшого трактування показників, при визначенні яких до уваги приймаються суми міжбюджетних трансфертів, зокрема, коефіцієнтів стійкості бюджету, бюджетної залежності, стабільності дохідної частини бюджету тощо. Зрозуміло, що частка міжбюджетних

Таблиця 8

Показники обласного бюджету Дніпропетровської області (фактичні дані)

Показники	Роки								
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Доходи – всього, млрд грн	11,7	13,0	18,9	21,3	17,6	10,8	19,0	12,4	12,9
Доходи без урахування трансфертів, що спрямовуються до інших бюджетів, млрд грн	6,2	6,5	9,4	11,4	11,4	9,9	17,4	12,1	11,9
Загальна частка трансфертів у доходах бюджету, %	71	69	71	67	62	41	44	23	27
Частка трансфертів, які спрямовуються до інших місцевих бюджетів, у загальній сумі трансфертів у доходах бюджету, %	66	73	72	69	57	20	19	10	30
Частка трансфертів у доходах бюджету (за виключенням сум трансфертів з Державного бюджету, які спрямовуються до інших місцевих бюджетів, %	45	37	41	39	41	36	39	21	20

Джерело: розраховано автором за даними [9]

трансфертів у доходах бюджету на рівні 71 % для 2015 р. неспівставна з перерахованим (відповідно до зроблених зауважень) значенням такої частки (45 %). Наведені у табл. 8 дані хоча й є фрагментарними та лишають поза увагою стан справ по всій системі бюджетів, підкреслюють важливість забезпечення обґрунтованого підходу до обчислення бюджетних показників з урахуванням наявних особливостей реалізації міжбюджетних відносин в Україні.

Надалі слід зупинитися на складі та структурі міжбюджетних трансфертів дохідної частини місцевих бюджетів. В табл. 9 представлено найвагоміші (за обсягами коштів) трансферти у розрізі обраних років, починаючи з 2011 р. – року набрання чинності другою редакцією Бюджетного кодексу України [10].

Дані табл. 9 дозволяють зрозуміти, що склад міжбюджетних трансфертів в динаміці не лишається сталим. Дано пояснення, спираючись на дані табл. 9 та наші попередні дослідження [11].

Зауважимо, що за період з 2002 до 2014 р. одним з найважливіших трансфертів в системі доходів місцевих бюджетів була дотація вирівнювання, яка забезпечувала фінансову підтримку бюджетів з недостатнім рівнем індексу податкоспроможності. З 2015 р. запроваджується принципово новий підхід до горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів, а доходи таких недостатньо спроможних бюджетів починає поповнювати базова дотація.

З 2015 р. у систему трансфертів запроваджуються також освітня та медична субвенції, які були покликані фінансувати окремі видатки в сферах освіти та охорони здоров'я відповідно. Освітня субвенція й на сьогодні лишається одним з найвагоміших трансфертів, що надходять з державного бюджету, натомість медична субвенція скасована з 2021 р. у ході реалізації реформи в галузі охорони здоров'я в Україні. Віднині фінансування закладів охорони здоров'я та програм медичної допомоги здійснює

Національна служба здоров'я України у рамках системи державних медичних гарантій: на підставі укладених з даною службою договорів медичні установи отримують пряме фінансування виходячи з обсягів наданих медичних послуг.

Вагомі до 2020 р. субвенція на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам та тимчасової державної допомоги дітям, а також субвенція на надання пільг та житлових субсидій населенню з 2021 р. більше не використовуються, що також пов'язано зі зміною підходів до оплати зазначених видатків. Власне, стаття 102 Бюджетного кодексу України [10], яка визначала, що фінансування державних програм соціального захисту здійснюється коштом субвенцій з державного бюджету, була виключена з кодексу наприкінці 2019 р. За чинними нині правилами зазначені видатки є прерогативою та зобов'язанням державного бюджету: претенденти на пенсію, відповідну грошову допомогу, компенсацію тощо отримують їх напряму з центрального бюджету після винесення відповідної ухвали за фактом звернення таких осіб.

Власне, така зміна підходів до фінансування окремих видатків є важливою причиною, через яку (у тому числі) відбувається скорочення абсолютних та відносних показників міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів, яке ми спостерігали за даними табл. 1.

Звернемо уваги на кошти, що виділяються з державного бюджету починаючи з 2020 р. з метою фінансового забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах. Частка зазначених трансфертів у їх загальному обсязі коливається від 5,4 до 13,8 % протягом 2020–2023 рр. Звернемо також увагу на те, що в умовах воєнних 2022–2023 рр. доходи місцевих бюджетів поповнюються, зокрема, субвенція

**Склад і структура міжбюджетних трансфертів дохідної частини
місцевих бюджетів України, %**

Назва трансферту	Роки						
	2011	2015	2019	2020	2021	2022	2023
Дотація вирівнювання	46,0	–	–	–	–	–	–
Базова дотація	–	3,0	4,0	8,3	7,7	11,9	16,3
Додаткова дотація на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я	–	–	5,7	4,9	2,9	2,2	1,7
Субвенція на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам та тимчасової державної допомоги дітям	29,1	24,1	21,1	–	–	–	–
Субвенція на надання пільг та житлових субсидій населенню	6,4	10,3	8,3	–	–	–	–
Субвенція на погашення заборгованості з різниці в тарифах на теплову енергію, послуги з водопостачання та водовідведення	3,0	2,7	0,0	0,0	10,9	0,0	0,0
Освітня субвенція	–	25,3	27,0	50,7	49,4	70,7	51,1
Медична субвенція	–	26,5	21,6	9,1	–	–	–
Субвенція на забезпечення нагальних потреб функціонування держави в умовах воєнного стану	–	–	–	–	–	4,5	0,0
Субвенція на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг	–	–	–	13,8	12,7	5,4	9,0
Додаткова дотація на здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на окупованих, тимчасово окупованих та інших територіях України, що зазнали негативного впливу у зв'язку з повномасштабною збройною агресією РФ	–	–	–	–	–	–	9,7
Інші субвенції та дотації	15,4	8,0	12,3	13,1	16,4	5,4	12,2
Всього міжбюджетних трансфертів з державного бюджету	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: розраховано автором за даними [7, 8]

на забезпечення нагальних потреб функціонування держави в умовах воєнного стану та додаткова дотація на здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на окупованих, тимчасово окупованих та інших територіях України, що зазнали негативного впливу у зв'язку з повномасштабною збройною агресією РФ.

Надалі надамо інформацію про кількість трансфертів, які формують дохідну частину різних груп місцевих бюджетів (табл. 10).

Не зважаючи на велику кількість трансфертів, які формують дохідну

частину місцевих бюджетів, найбільш значущими з них (за обсягами коштів, які надходять) є: для столичного бюджету – освітня субвенція, частка якої у загальному обсязі трансфертів коливається у досліджувані роки від 53,2 до 78,6 %, та субвенція на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг з часткою від 20,1 до 28,2 %; для бюджетів інших територіальних громад – освітня субвенція, частка якої у загальному обсязі трансфертів коливається у досліджувані роки від 49,9 до 81,5 %, та базова дотація з часткою від 6,0 до 29,2 %. Від 10,7 до 11,9

Кількість трансфертів у дохідній частині місцевих бюджетів

Бюджети	2021 р.		2022 р.		2023 р.	
	всього	у т.ч. з державного бюджету	всього	у т.ч. з державного бюджету	всього	у т.ч. з державного бюджету
Обласні	20-31	18-24	9-16	7-22	8-12	7-17
Районні	0-5	0-1	1-3	1-1	0-7	0-1
Міських територіальних громад	6-24	1-10	3-11	1-3	4-16	1-5
Селищних територіальних громад	5-17	1-8	1-10	1-3	2-11	1-4
Сільських територіальних громад	3-16	1-7	1-9	1-3	2-11	1-4
м. Києва	18	0	7	0	13	0

Джерело: розраховано автором за даними [8]

% загального обсягу трансфертів в 2023 р. припадає на дотацію, надану з державного бюджету територіальним громадам (крім м. Києва) на здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на територіях України, що зазнали негативного впливу у зв'язку з повномасштабного збройною агресією Російської Федерації.

Основні надходження від трансфертів у доходах районних бюджетів забезпечують субвенція з державного бюджету на забезпечення окремих видатків районних рад, спрямованих на виконання їх повноважень (12,9 – 23,7 % за 2022–2023 рр., відколи трансферт було запроваджено) та інші субвенції з місцевого бюджету (від 48,3 до 72,4 %). Найменш стабільними були складові трансфертів, які прямували у 2021–2023 рр. до обласних бюджетів. За усі роки зазначеного періоду у складі таких трансфертів освітня субвенція з часткою від 11,2 до 22,9 % у загальній сумі трансфертів; субвенція на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг з часткою від 20,1 до 28,2 %; додаткова дотація з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я з часткою від 5,5 до 8,9 %, а також базова дотація з часткою від 2,5 до 5,3 % [8].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

1. Міжбюджетні трансферти відіграють вагомую роль у формуванні доходів місцевих бюджетів. У різні роки у рамках періоду дослідження (2001–2023 рр.) значущість зазначеної складової по системі доходів місцевих бюджетів в Україні коливається від 27,2 до 59,1 % . Зафіксоване, починаючи з 2016 р. скорочення частки міжбюджетних трансфертів та досягнення даним показником за підсумками 2023 р. рівня двадцятирічної давності (27,2 %) має свої причини, зумовлені насамперед змінами у чинному законодавстві. У ході дослідження виявлено також суттєві відхилення у значущості міжбюджетних трансфертів при формуванні доходів бюджетів різних рівнів, окремо взятих бюджетів, а також бюджетів за регіонами країни. На формування зазначеного показника також вплинуло запровадження воєнного стану в Україні та фактичне виконання бюджетів 2022-2023 рр. в умовах окупації частини території країни при порушенні нормальних умов діяльності суб'єктів бізнесу.

2. За результатами дослідження зафіксована зміна підходів до організації міжбюджетних трансфертів в Україні. До 2001 р. включно трансферти у державному бюджеті переважно планувалися та

надавалися обмеженій групі бюджетів – бюджетам областей, АР Крим, міст Києва та Севастополя. З 2002 р. не зважаючи на розширення переліку місцевих бюджетів-отримувачів окремих коштів з державного бюджету, частка бюджетів, які мали прямі відносини з державним бюджетом, не досягла й шести відсотків. І тільки унаслідок започаткованих процесів децентралізації в Україні в 2018 р. прямі відносини з державним бюджетом мали уже 14,3 % усіх місцевих бюджетів, а з 2021 р. в Україні де-юре не лишається бюджетів, для яких зазначений прямий канал руху коштів є недоступним.

3. Унаслідок запровадження прямого каналу коштів з державного бюджету до місцевих бюджетів частка трансфертів з державного бюджету у загальній сумі трансфертів місцевих бюджетів стає визначальною: в 2023 р. для усіх груп місцевих бюджетів (окрім бюджетів районів) вона склала не менше 86,6 %. Одночасно запровадження прямих трансфертів з головної скарбниці країни призвело до скорочення частки трансфертів у доходах обласних бюджетів (унаслідок скорочення ролі останніх у забезпеченні транзиту коштів) та, відповідно, до зростання частки міжбюджетних трансфертів у доходах бюджетів територіальних громад, що одночасно пов'язано з передачею територіальним громадам сіл, селищ, міст районного значення повноважень на фінансування більшості питань місцевого значення, які до реформи здійснювалися коштом районних бюджетів, у т.ч. за рахунок міжбюджетних трансфертів.

4. Аналіз абсолютних та відносних показників місцевих бюджетів вимагає від дослідника урахування особливостей організації міжбюджетних відносин в Україні та порядку розподілу міжбюджетних трансфертів: слід мати на увазі, що трансферти, які первісно спрямовуються до одних бюджетів (переважно обласних), а надалі підлягають розподілу між іншими бюджетами, штучно завищують дохідну частину такого першого бюджету-отримувача

коштів, а обчислені щодо зазначеного бюджету без урахування зазначеної специфіки відносні показники стійкості бюджету, бюджетної залежності, стабільності дохідної частини бюджету тощо можуть викривляти реальний стан справ, завищуючи залежність конкретного бюджету від надходжень з бюджетів вищого рівня.

5. Склад і структура міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів суттєво змінилися за період проведеного дослідження, що пов'язано насамперед зі зміною підходів до вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів (2015 р.), запровадженням нових правил фінансування видатків на освіту (2015 р.) та охорону здоров'я (2015 р. та 2021 р.), відмовою від фінансування державних програм соціального захисту коштом субвенцій з державного бюджету та переходом до прямих (з головної скарбниці країни) трансфертів безпосереднім одержувачам коштів (2020 р.), запровадженням нових трансфертів з метою реалізацією програм будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг (2020 р.), а також вимушеним запровадженням «воєнних», спрямованих на забезпечення виконання місцевими радами відповідних задач в умовах повномасштабної російської агресії, трансфертів.

6. Найбільш значущими трансфертами в доходах місцевих бюджетів за останні три (2021 – 2023) роки є: щодо бюджету м. Києва – освітня субвенція та субвенція на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг; щодо бюджетів інших територіальних громад – освітня субвенція та базова дотація; щодо районних бюджетів – субвенції з державного бюджету на забезпечення окремих видатків районних рад, спрямованих на виконання їх повноважень та інші субвенції з місцевого бюджету. Найбільш поширені та вагомі надходження до обласних бюджетів забезпечують освітня субвенція, субвенція на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання

автомобільних доріг, додаткова дотація з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я, а також базова дотація.

7. На сьогоднішній день в Україні лишається низка нерозв'язаних питань у частині використання міжбюджетних трансфертів, а їх вирішення має відбуватися у напрямках пошуку та обґрунтування шляхів подальшого удосконалення системи горизонтального

вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів, посилення прозорості при наданні трансфертів через ширше застосування формульних розрахунків на основі зрозумілих та однозначних критеріїв розподілу коштів, поступової відмови від трансфертів, що призначаються у ручному режимі.

У подальших дослідженнях пропонується вивчити роль та місце міжбюджетних трансфертів у формуванні доходів місцевих бюджетів країн-учасниць Європейського Союзу.

Список використаної літератури

1. Польова О. Міжбюджетні відносини як інструмент механізму розвитку територіальних громад. *Економіка та суспільство*. 2020. № 39. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-37>

2. Бак Н.А. Міжбюджетні трансферти як інструмент інвестиційного розвитку територіальних громад в Україні. *Науковий вісник Чернівецького університету. Економіка*. 2018. Вип. 802. С. 123–134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchu_es_2018_802_18

3. Сторонянська І.З., Бенювська Л.Я., Мединська Т.В. Система фінансового вирівнювання в Україні в умовах сучасних викликів: основні проблеми та напрями їх вирішення. *Фінанси України*. 2023. № 2. С. 53–70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2023_2_5

4. Агафошина М. П. Європейський досвід упорядкування міжбюджетних відносин та можливості його імплементації в Україні. *Науковий вісник Полісся*. 2019. № 3 (19). С. 84–90. [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2019-3\(19\)-84-90](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2019-3(19)-84-90)

5. Возняк Г. В., Патицька Х. О. Бюджетні детермінанти забезпечення стійкості територіальних громад: воєнна адаптація та орієнтири повоєнного відновлення. *Фінанси України*. 2023. № 8. С. 81–96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2023_8_6

6. Gavkalova N., Akimova L., Zilinska A., Lukashev S., Avedyan L., Akimov O. Functioning of united territorial communities and identification of main problems of organizational support of local budget management. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2022. № 2(43). P. 107–117. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3708/3529>

7. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk>

8. Офіційний державний інформаційний ресурс Є-дата. URL: <http://edata.gov.ua/>

9. Дніпропетровська обласна рада. Офіційний сайт. URL: <https://oblrada.dp.gov.ua/>

10. Бюджетний кодекс України: № 2456-VI від 08.07.2010 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

11. Юшко С. В. Моніторинг стану та результатів горизонтального вирівнювання податкоспроможності бюджетів територіальних громад. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*. 2023. № 2(12). С. 176–189. URL: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/239>

References

1. Ahafoshyna, M. P. (2019). *Yevropeiskyi dosvid uporiadkuvannia mizhbiudzhethnykh vidnosyn ta mozhyvosti yoho implementatsii v Ukraini* [European experience of streamlining inter-budgetary relations and possibilities of its implementation in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Polissia* [Polissya scientific bulletin]. No. 3 (19), pp. 84–90. [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2019-3\(19\)-84-90](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2019-3(19)-84-90) (Accessed 18 September 2024) (in Ukrainian).
2. Bak, N. A. (2018). *Mizhbiudzhetni transferty yak instrument investytsiinoho rozvytku terytorialnykh hromad v Ukraini* [Interbudgetary transfers as a tool for investment development of territorial communities in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Ekonomika* [Scientific Bulletin of Chernivtsi University. Economy]. Issue no. 802, pp. 123–134. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchu_ec_2018_802_18 (Accessed 25 September 2024) (in Ukrainian)
3. Gavkalova, N., Akimova, L., Zilinska, A., Lukashev, S., Avedyan, L., Akimov, O. (2022). Functioning of united territorial communities and identification of main problems of organizational support of local budget management. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. No. 2(43), pp. 107–117. Available at: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3708/3529> (Accessed 23 December 2024).
4. Ofitsiyni derzhavnyi informatsiyni resurs E-data [The official state information resource E-data]. Available at : <http://edata.gov.ua/>
5. Polova, O. (2020). *Mizhbiudzhetni vidnosyny yak instrument mekhanizmu rozvytku terytorialnykh hromad* [Inter-budgetary relations as a tool of the mechanism of development of territorial communities]. *Ekonomika ta suspilstvo* [Economy and society]. No. 39. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-37> (Accessed 12 September 2024) (in Ukrainian).
6. Storonianska, I. Z., Benovska L. Ya., Medynska T. V. (2023). *Systema finansovoho vyrivniuvannia v Ukraini v umovakh suchasnykh vyklykiv: osnovni problemy ta napriamy yikh vyrishennia* [The system of financial equalization in Ukraine under the conditions of modern challenges: the main problems and directions of their solution]. *Finansy Ukrainy* [Finances of Ukraine]. No. 2, pp. 53–70. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2023_2_5 (Accessed 19 August 2024) (in Ukrainian)
7. The official website of Dnipropetrovsk Regional Council. Available at: <https://oblrada.dp.gov.ua/>
8. The official website of the Ministry of Finance of Ukraine. Available at: <https://www.mof.gov.ua/uk>
9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), Budget Code of Ukraine. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (Accessed 24 August 2024).
10. Vozniak, H. V., Patytska Kh. O. (2023). *Biudzhetni determinanty zabezpechennia stiikosti terytorialnykh hromad: voienna adaptatsiia ta oriientyry povoiennoho vidnovlennia* [Budgetary determinants of ensuring the stability of territorial communities: war adaptation and guidelines for post-war recovery]. *Finansy Ukrainy* [Finances of Ukraine]. No. 8, pp. 81–96. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2023_8_6 (Accessed 05 September 2024) (in Ukrainian)
11. Yushko, S. V. (2023). *Monitorynh stanu ta rezultativ horyzontalnoho vyrivniuvannia podatkospromozhnosti biudzhativ terytorialnykh hromad* [Monitoring of the state and results of the horizontal equalization of the fiscal capacity of the budgets of territorial communities]. *Yevropeiskyi naukovyi zhurnal ekonomichnykh ta finansovykh innovatsii* [European Scientific Journal of Economic and Financial Innovations]. No. 2 (12), pp. 176–189. Available at: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/239> (Accessed 02 August 2024) (in Ukrainian)

INTERBUDGETARY TRANSFERS IN THE REVENUE SYSTEM OF LOCAL BUDGETS: EXPERIENCE OF UKRAINE

Serhii Yushko, Kharkiv National University of economics named after Simon Kuznets, Kharkiv (Ukraine).

E-mail: serhii.yushko@hneu.net

<https://doi.org/10.32342/3041-2137-2026-1-64-7>

Keywords: *local budgets, interbudgetary transfers, interbudgetary relations, equalization subsidy, basic subsidy, fiscal capacity of budgets*

JEL classification: *H61, H72*

The article examines the place of interbudgetary transfers in the formation of revenues of local budgets of Ukraine for the period 2001 – 2023 years. It is shown that the significance of the specified component in the system of revenues of local budgets in Ukraine ranges from 27.2 to 59.1%. Differences in filling the revenues of separate budgets, budgets of various groups and budgets of territorial communities by regions of Ukraine with interbudgetary transfers have been demonstrated.

A change in approaches to the organization of interbudgetary transfers in Ukraine was recorded: from the provision of transfers from the state budget to a limited range of recipient budgets (until 2002) to direct relations with the main budget of the country covering all local budgets (from 2021). The role of regional budgets in fulfilling the role of distribution points through which transfers from the state budget reach the budgets of lower levels is noted.

The importance of the correct calculation of budget revenues, as well as the absolute and relative indicators of interbudgetary transfers with respect to budgets involved in the transit of funds, in order to prevent distortion of the real state of budget execution, is emphasized. The consequences of the mentioned impact of transit transfers on budget indicators are demonstrated using the example of the budget of the Dnipropetrovsk region.

Changes in the composition and structure of interbudgetary transfers are outlined, and an explanation of their causes is given: a change in approaches to equalizing the tax capacity of local budgets; the introduction of new rules for financing expenditures on education and health care; the refusal to finance state social protection programs through subventions from the state budget and the transition to direct (from the main budget of the country) tranches to direct recipients of funds; the introduction of new transfers for the purpose of implementing programs for the construction, reconstruction, repair, and maintenance of highways; as well as the transfers forced by wartime conditions, the so-called “military” transfers. The most significant interbudgetary transfers for the budgets of various groups are identified.

It was concluded that a number of unresolved problems regarding the use of interbudgetary transfers remain in Ukraine, and their solution should be directed toward finding and justifying ways to further improve the system of horizontal equalization of the tax capacity of local budgets, increasing transparency in the provision of transfers through the wider use of formula-based calculations grounded in clear and unambiguous criteria for the distribution of funds, as well as the gradual rejection of transfers assigned manually.

Дата надходження до редакції / Submitted: 09.01.25

Дата прийняття до публікації / Accepted: 01.03.25

Дата публікації / Published: 02.01.2026